

สภาพปัญหาและการบังคับใช้กฎหมายของการดำเนินกระบวนการพิจารณาชี้

การที่จะทำให้กฎหมายที่บัญญัติออกมาเกิดความศักดิ์สิทธิ์ได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการบังคับใช้กฎหมายให้มีผลในการอำนวยความยุติธรรม และพยายามขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากบทบัญญัติให้น้อยลงทุกขณะซึ่งกฎหมายในส่วนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาชี้ก็ไม่ได้อยู่นอกกฎเกณฑ์ดังกล่าว เราจึงควรศึกษาและวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและการบังคับใช้กฎหมายในส่วนนี้โดยจะได้พิจารณาจากหลักการและสาระสำคัญดังนี้

4.1 หลักตามมาตรา 144 จะใช้กับคำร้องขอปลิกย่อหรือไม่อย่างไร

หลักการ ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความ หรือบุคคลภายนอกดำเนินคดีไปในทางที่ก่อวุ่นหรือประวิงคดี (Frivolous or Vexatious Claims) ศาลก็มีเครื่องมือที่จะมาช่วยคือ ศาลมีอำนาจทั่วไป (Inherent Jurisdiction) ที่จะยกคำร้องหรือจำหน่ายคดีเรื่องนั้นเลยได้ อันไม่ใช่เรื่องของการดำเนินกระบวนการพิจารณาชี้ที่จะต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 144 เพราะมิใช่การชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หลักในเรื่องอำนาจทั่วไปของศาลที่จะมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดในคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 และในเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาชี้ตาม มาตรา 144 ประกอบมาตรา 145

มีปัญหาในเบื้องต้นว่า หลักตามมาตรา 144 จะใช้กับคำร้องขอปลัก
 ย่อยหรือไม่ หรือว่าใช้กับประเด็นข้อพิพาท เช่น การร้องขอนานา ขอวิธี
 การชั่วคราวหรือขอขยายระยะเวลาศาลยกคำร้องแล้วมาขออีก โดยหลักแล้วน่าจะ
 จะไม่ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ เพราะมาตรา 144 น่าจะใช้ใน
 เรื่องประเด็นคำวินิจฉัยชี้ขาดเท่านั้น ในเรื่องนี้มีแนวทางของคำพิพากษาฎีกา 2
 แนวทาง แนวทางหนึ่งเป็นการมาร้องซ้ำต้องห้ามซึ่งน่าจะถือเป็นการขยาย
 มาตรา 144 ออกไป ส่วนอีกแนวทางหนึ่งมองว่าเป็นลักษณะการร้องซ้ำซาก ศาล
 ย่อมมีอำนาจทั่วไปยกคำร้องนั้นได้โดยถือว่าไม่มีเหตุเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิม¹
 (มีนักกฎหมายบางท่านให้ข้อสังเกตว่าเมื่อคู่ความมาร้องขอใหม่ ศาลสั่งยกคำ
 ร้องถือเป็นการรับคำร้องมาพิจารณาแล้ว ส่วนที่สั่งยกคำร้องก็เป็นดุลยพินิจ
 ที่ศาลมีอำนาจวินิจฉัยได้อยู่แล้ว)

ตัวอย่างคำพิพากษาแนวทางหนึ่ง วินิจฉัยว่าเป็นเรื่องการดำเนิน
 กระบวนการพิจารณาซ้ำ เช่น

ฎีกาที่ 960/2520 2520ฎ.867 จำเลยอุทธรณ์โดยขอนานา ศาล
 ชำต้นและศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตจนถึงที่สุดไปแล้วตามมาตรา 156 วรรคท้าย จำเลย
 จึงมาขอขยายระยะเวลาวางเงินค่าธรรมเนียมที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้ไว้ ศาลชั้น
 ต้นยกคำร้อง จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ยกอุทธรณ์เช่นกัน จำเลยจึงกลับมาฎีกา
 คำสั่งของศาลอุทธรณ์อันแรกที่ไม่อนุญาตให้นานา โดยอ้างว่าคำสั่งศาลอุทธรณ์
 ไม่ถึงที่สุด เพราะจำเลยอุทธรณ์ว่าศาลชั้นต้นงดไต่สวนคำร้องอนานาโดยไม่ชอบ

¹ ประพนธ์ ศาตะมาน, "สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง",
บทบัญญัติ เล่ม 30 ตอน 1 (2516) : 137.

ด้วยกฎหมาย มิได้อุทธรณ์ในเรื่องอนาถา เช่นนี้จำเลยฎีกาดังกล่าวไม่ได้ เพราะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ

ฎีกาที่ 44/2522 2522ฎ.37 คำร้องของจำเลยว่าโจทก์ยึดที่ดินสินสมรสก่อนขอแยกส่วนระหว่างสามีภริยาไม่ได้นั้น ศาลได้มีคำสั่งยกไปหนึ่งแล้ว จำเลยมาร้องใหม่โดยอาศัยเหตุเดิม เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ต้องห้ามตามมาตรา 144

ซึ่งตามฎีกาที่ 44/2522 นี้ ท่านศาสตราจารย์จิตติ ติงศภักดิ์ ได้บันทึกหมายเหตุท้ายฎีกาไว้ว่า "...แต่ข้อที่ไม่ใช่ประเด็นที่ชี้ขาดข้อพิพาทเช่นเรื่องจำเลยขอให้ปล่อยทรัพย์สินนี้ ไม่น่าจะอยู่ในบังคับที่ว่าทำใหม่ไม่ได้ การที่คู่ความร้องแล้วร้องอีกนั้นศาลอาจสั่งได้ง่าย ๆ ว่าไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิม ไม่ใช่อ้างบทกฎหมายปิดปากผู้ร้อง ซึ่งจะกลายเป็นปิดปากศาลเองด้วยก็ได้"

ตัวอย่างคำพิพากษาอีกแนวทางหนึ่ง วินิจฉัยว่าไม่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ เช่น

ฎีกาที่ 1211/2510 2510ฎ.2055 คำสั่งศาลที่ให้ยกคำร้องของโจทก์ที่ขอให้ศาลขยายเวลายื่นคำให้การ โจทก์ยอมยื่นคำร้องขอให้ศาลรับคำให้การโดยอ้างว่าได้ตั้งใจขาดนัดยื่นคำให้การได้อีก ไม่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ

ฎีกาที่ 970/2519 2519ฎ.1120 โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ยึดทรัพย์ก่อนคำพิพากษา ศาลได้ส่วนแล้วให้ยกคำร้องเพราะเป็นแต่อ้างเหตุผลอย ๆ ปราศจากพยานหลักฐานสนับสนุน โจทก์ยื่นคำร้องอ้างเหตุอย่างเดียวกันอีก 4 ครั้ง ศาลสั่ง

ยกคำร้องครั้งที่ 5 นี้ได้ โดยไม่ต้องไต่สวนคำร้องอีก²

ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาแนวหลัง เพราะโดยหลักแล้ว การห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำตามมาตรา 144 น่าจะใช้กันในเรื่องประเด็นแห่งคดีมากกว่า³ ส่วนคำร้องคำขอปลีกย่อยในคดีนั้นเมื่อศาลสั่งยกคำขอดังกล่าวแล้วคู่ความหรือผู้ขอก็มีสิทธิจะร้องขอใหม่ได้ซึ่งเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามกฎหมาย

ปัญหาต่อไปมีว่าถ้ามีการมายื่นคำร้องดังกล่าวซ้ำแล้วซ้ำอีก เช่น จำเลยยื่นคำขอคุ้มครองประโยชน์ตามมาตรา 264 ศาลยกแล้วจำเลยก็ขอใหม่ศาลยกอีกก็ขออีก เช่นนี้จะมีมาตรการการแก้ไขหรือดำเนินการอย่างไรดี

ผู้เขียนเห็นว่าต้องดูเจตนาของผู้ขอเป็นสำคัญ หากไม่มีพฤติการณ์ที่สื่อเจตนาว่าจงใจประวิงคดีหรือก่อกวนก่อความรำคาญแล้ว ผู้ขอย่อมสามารถขอแล้วขออีกได้ไม่ว่าจะขอกี่ครั้งก็ตามเพราะเป็นสิทธิโดยชอบธรรมที่จะกระทำได้ ในทางตรงกันข้ามหากมีพฤติการณ์ที่สื่อเจตนาว่าผู้ขอยื่นคำขอโดยจงใจประวิงคดีหรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแล้ว ศาลอาจใช้อำนาจตามมาตรา 30 โดยออกข้อกำหนดเพื่อให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยรวดเร็วและอาจห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการ

² ฎีกาที่ 12/2521 2521ฎ.16 ประกอบ

³ ท่านศาสตราจารย์ประพนธ์ ศาคะมาน มีความเห็นว่ากรณีตามมาตรา 131(2) เท่านั้นที่อาจเข้าตามมาตรา 144 ได้ ส่วนกรณีตามมาตรา 131(1) แม้ศาลจะอนุญาตหรือยกคำร้องขอไป คู่ความอาจยื่นใหม่ได้โดยไม่ต้องห้ามตามมาตรา 144 ดูประพนธ์ ศาคะมาน, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, บทบัญญัติ เล่ม 30 ตอน 1 (2516) : 137.

ในทางก่อความรำคาญหรือในทางประวิงให้ชักช้า และถ้ายังขึ้นทำต่อไปอีกอาจเป็นการ
 ละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 31(1) ก็ได้ ซึ่งเทียบได้กับเรื่อง Vexation⁴
 ตามกฎหมายอังกฤษ ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความ หรือบุคคลภายนอกดำเนินคดีไปในทางที่
 ก่อทวนหรือประวิงคดี (Frivolous or Vexatious Claims) ศาลก็มีเครื่องมือ
 ที่จะมาช่วยคือ ศาลมีอำนาจทั่วไป (Inherent Jurisdiction) ที่จะยกคำร้อง
 หรือจำหน่ายคดีเรื่องนั้นเลยได้ อันไม่ใช่เรื่องของการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ
 แต่อยู่บนหลักการเพื่อห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยไม่สุจริต (มีข้อนำ
 สืบเกตุว่าไม่ค่อยมีการนำมาตรา 31(1) มาใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโทษฐาน
 ละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 33 กำหนดให้ลงโทษจำคุกหรือปรับ โดยเฉพาะ
 โทษจำคุกหากนำมาใช้อาจทำให้เกิดความขัดแย้งหรือขัดความรู้สึกระหว่างศาล
 กับประชาชน ทางแก้ประการหนึ่งคือเปลี่ยนสภาพบังคับจากโทษมาเป็นมาตรา
 การพิเศษ และเปลี่ยนจากโทษจำคุกเป็นคุมขังหรือกักขัง เป็นต้น ยังมีข้อเสนอ
 แนะนำทางแก้ไขอีกบางประการซึ่งศึกษาได้จากวิทยานิพนธ์ของ เรืออากาศโท
 วินัย ตูวิเชียร เรื่องละเมิดอำนาจศาล วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2524)

4.2 กระบวนพิจารณาชอบด้วยกฎหมาย

ในส่วนนี้จะศึกษาว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำจำเป็นจะต้องเป็น
 กรณีที่กระบวนการพิจารณาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่จึงจะเข้าข่ายการห้ามกระทำ
 ซ้ำอีก

⁴ ดูรายละเอียดในบทที่ 2 ข้อ 2.3 (2)

โดยหลักทั่วไปเมื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดี การพิจารณาของศาลยุติธรรมนั้นต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายจึงจะสมบูรณ์แต่บางครั้งก็อาจจะเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ เช่นจากการพลั้งเผลอของผู้ใช้กฎหมาย เป็นต้นจนทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น ๆ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังตัวอย่างของกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น

จำนวนผู้พิพากษาไม่ครบองค์คณะ กล่าวคือไม่ครบองค์คณะตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เนื่องจากการพิจารณาคดีทั้งหลาย องค์คณะของศาลยุติธรรมอันจะถือว่าการพิจารณาคดีโดยถูกต้องตามกฎหมายจะต้องประกอบด้วยองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ถ้ามีผู้พิพากษาไม่ครบองค์คณะแล้วกระบวนการพิจารณาและคำพิพากษานั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย^๕ หรือ ในคดีในศาลชั้นต้นซึ่งมิใช่ศาลแขวง ซึ่งคดีนั้นต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษานั้น การนั่งพิจารณาคดีคำพยานต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนออกนั่งบัลลังก์พิจารณาตลอดไป มิฉะนั้นการนั่งพิจารณานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ฎีกาที่ 157/2480 21ตส.121)

อย่างไรก็ดี การคัดค้านผู้พิพากษานั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะนั้น จะต้องคัดค้านในขณะที่ผู้พิพากษานั้นนั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะตั้งแต่ในชั้นศาลชั้นต้น จะมาคัดค้านในชั้นอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ (ฎีกาที่ 535/2480 21ตส.625, ที่ 1903/2517 2517ฎ.1435 และที่ 1376/2520 2520ฎ.1015) อนึ่ง การคัดค้านบางกรณีต้องทำการคัดค้านเสียในขณะที่นั้น เช่นเรื่องผู้พิพากษาออกนั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะนั้น ถ้าคู่ความเห็นอยู่แล้วแต่ไม่คัดค้านประการใดต่อมาภายหลังแม้จะอยู่ภายในกำหนด 8

^๕ กิตติพงษ์ ศิริโรจน์, "ฟ้องซ้ำในคดีอาญา, "วิทยานพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529, หน้า 86-88.

วัน ก็จะมาร้องตัดค่านไม่ได้ การนี้จึงเฉยเสียเช่นนี้ถือว่าเป็นการยินยอมและสละสิทธิที่จะตัดค่านแล้ว^๑

อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวในทางแพ่งมีความแตกต่างจากหลักเกณฑ์ในทางอาญา กล่าวคือในทางแพ่งมีความเคร่งครัดน้อยกว่า โดยทางแพ่งนั้นแม้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวจะไม่ถูกต้องสมบูรณ์ แต่ถ้าคู่ความไม่ยกขึ้นกล่าวอ้างแล้วก็ถือว่าได้เป็นการให้สัตยาบัน หรือยอมรับโดยปริยายแล้วย่อมถือว่าผูกพันคู่ความในคดี แต่ในทางอาญาเมื่อกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้องเช่นนั้น บางกรณีอาจถือว่าเป็นกรณีกระบวนการพิจารณาไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ากระบวนการพิจารณานั้นส่งผลร้ายให้แก่จำเลยเนื่องจากทางอาญาคือจำเลยเป็นประชาชนในคดี และกรณีดังกล่าวอาจถือว่ามีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่สมควรต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185

โดยทฤษฎีในทางแพ่งแม้การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ยังถือว่าผูกพันอยู่ เว้นแต่คู่ความจะได้ร้องต่อศาลให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณานั้น หรือศาลได้เพิกถอนกระบวนการพิจารณานั้นเสียเอง ตามมาตรา 27 ในฐานะเป็นการเพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบ

อนึ่ง เงื่อนไขในอันที่จะมีการเพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบนั้น จะใช้มาตรา 27 ไปเพิกถอนกรณีของคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นแห่งคดีไม่ได้คงใช้เพิกถอนได้แต่กระบวนการอื่น ๆ ทั่วไปเท่านั้น เพราะมีหลักทั่วไปอยู่

^๑ สุธรรม ภักธราคม, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, (พระนคร : พิมพ์ที่บริษัทชุมนุมช่าง จำกัด, 2506), หน้า 95.

ว่าศาลจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษา หรือคำสั่งที่วินิจฉัยชี้ขาดประเด็นแห่งคดีของตนเองไม่ได้ แต่กฎหมายยอมให้ศาลมีคำสั่งเพิ่มเติมหรือแก้ไขข้อผิดพลาดหรือหลงผิดเล็กน้อยอื่น ๆ เท่านั้นตามมาตรา 143

การเพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบตามมาตรานี้จะต้องเป็นการผิดระเบียบในข้อสาระสำคัญที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปโดยความยุติธรรมหรือเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ส่วนการผิดระเบียบในข้อปลีกย่อยนั้นไม่อาจเพิกถอนได้ (ฎีกาที่ 935/2498 2498ฎ.922) เมื่อเป็นการผิดระเบียบในข้อสาระสำคัญแล้วศาลย่อมยกขึ้นเป็นเหตุเพิกถอนเองได้หรือและสั่งเพิกถอนตามคำร้องของกลุ่มความฝ่ายที่เสียหายก็ได้โดยร้องขอตามเงื่อนไขในมาตรา 27 วรรค 3 เช่น โจทก์ฟ้องผิดศาลแต่จำเลยทราบแล้ว ก็มีได้คัดค้านกลับยอมให้ศาลสืบพยานไปจนเสร็จ เช่นนี้เท่ากับจำเลยให้สัตยาบันแก่การผิดระเบียบนั้นแล้ว จำเลยจะยกการผิดระเบียบดังกล่าวขึ้นมาในชั้นอุทธรณ์ฎีกาหาได้ไม่ แต่ศาลอุทธรณ์อาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง (ฎีกาที่ 805/2519 2519ฎ.1381)

แต่ถึงแม้ว่าคู่ความจะไม่ทราบถึงข้อที่ผิดระเบียบมาก่อนเลย เพิ่งจะมาทราบ เมื่อภายหลังศาลได้มีคำพิพากษาไปแล้ว ก็ไม่อาจขอให้ศาลเพิกถอนข้อที่ผิดระเบียบนั้นได้ เพราะจะขัดด้วยหลักทั่วไปที่ห้ามศาลเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษาของตนเอง เช่น จำเลยขาดนัดพิจารณาและศาลได้พิพากษาไปแล้ว จำเลยจะมาขอเพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบตามมาตรา 27 ไม่ได้เพราะการขอตามมาตรา 27 นี้ต้องกระทำก่อนศาลชี้ต้นพิพากษา (คำพิพากษาฎีกาที่ 179/2508 2508ฎ.2444)

มีข้อนำสั่งเกตว่าถ้าเป็นการบังคับคดีที่ผิดระเบียบถึงแม้จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว ศาลนั้นเองก็ยังสามารถฟ้องได้เพราะโดยสภาพแล้วไม่ทำให้คำพิพากษาของตนถูกกระทบกระเทือนอย่างใด และไม่ถือว่าเป็นการที่ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำตามมาตรา 144 ด้วย เนื่องจากเข้าอยู่ในข้อยกเว้นใน (5) แต่ผู้ร้องขอต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามเงื่อนไขในมาตรา 296 ด้วย

ถ้าคู่ความฝ่ายเสียหายไม่มีโอกาสโต้แย้งขอให้เพิกถอนข้อที่ผิดระเบียบจนศาลได้พิพากษาคดีไปแล้ว ก็อาจอุทธรณ์ฎีกาขอให้ศาลสูงใช้อำนาจย้อนสำนวนไปให้ศาลล่างพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ตามมาตรา 243(1)(2)

เมื่อมีการอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งเพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบตามมาตรา 27 นี้ขึ้นมาแล้ว หากศาลสูงเห็นว่าศาลชั้นต้นสั่งผิด เช่นไม่ควรเพิกถอนคดีก็ไปสั่งเพิกถอน หรือเรื่องที่ควรเพิกถอนกลับไม่สั่งเพิกถอน เช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นกรณีที่มีการไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาคดีหรือว่าด้วยคำพิพากษา หรือคำสั่งตามมาตรา 243(1)(2) ศาลสูงจึงมีอำนาจที่จะสั่งเสียใหม่ให้ถูกต้อง โดยการส่งคืนสำนวนไปยังศาลชั้นต้น เพื่อให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ให้ถูกต้องอันตามมาตรา 243 เป็นอำนาจของศาลสูงที่จะสั่งย้อนสำนวนหรือไม่ก็ได้ หากใช้บทบังคับศาลที่จะต้องกระทำเสมอไป (ฎีกาที่ 615/2524 2524ฎ.1480)

มีข้อนำศึกษาว่าเมื่อมีกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบแล้วแต่ไม่มีการเพิกถอนอันยังผลให้กระบวนการพิจารณาดังกล่าวถือว่าสมบูรณ์และสามารถผูกพันคู่ความในคดีนั้น และโดยผลแห่งการนี้ ถ้าคู่ความจะมาดำเนินกระบวนการอีกย่อมเป็นการเข้าข่ายห้ามดำเนินกระบวนการซ้ำ จะถือว่ายุติธรรมและเป็นธรรมหรือไม่

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 ได้บัญญัติเน้นถึงความยุติธรรมอันเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจตามความเป็นธรรม ดังเห็นได้จากตอนต้นของวรรคแรกที่ว่า "ในกรณีมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม..." นั้น⁷ สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายกับความยุติธรรมอาจเป็นคนละสิ่งก็ได้ เพราะกฎหมายเองก็ยอมให้ศาลสั่งเป็นอย่างอื่นเพื่อความยุติธรรม⁸

สำหรับความหมายของคำว่า "ยุติธรรม" นั้น ท่านศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ ได้อธิบายไว้ดังนี้⁹ "ยุติธรรมในที่นี้หมายถึง Justice ที่จริงก็หมายความว่าความเช่นเดียวกับ Equity ซึ่งใช้สำหรับกฎหมายอังกฤษแผนกหนึ่งที่ใช้แก่ความเคร่งครัดของ Common Law ในบางกรณีที่ Common Law ไม่เปิดโอกาสให้ทำได้..." และท่านศาสตราจารย์จิตติ ได้เคยกล่าวไว้ว่า "การที่นักกฎหมายจะยึดถือแต่กฎหมายไม่คำนึงถึงความยุติธรรมตามความหมายทั่วไปนั้นเป็นความเห็นความเข้าใจที่แคบไปกว่าที่ควรจะเป็น"

⁷ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2521), หน้า 85-88.

⁸ วิษณุ เครืองาม, ความรู้เบื้องต้นทางปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดยคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 236-241.

⁹ จิตติ ดิงศภัทย์, หลักวิชาชั้นนักกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 66-67. และ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ มิตรนราการพิมพ์, 2531), หน้า 359-361.

อย่างไรก็ตาม เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 144/2459 วินิจฉัยว่า "ความยุติธรรมแปลว่าความประพฤติอันชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมายเท่านั้น ความเห็นส่วนตัวบุคคลย่อมแปรปรวนไปต่าง ๆ ไม่มียุติเป็นยุติธรรมไปได้เลย" ข้อนี้แสดงว่าตามฎีกานี้ศาลฎีกาเน้นความยุติธรรมตามกฎหมายและไม่ยอมรับนับถือความยุติธรรมนอกกฎหมาย ซึ่งควรถือว่าเป็นความหมายของความยุติธรรมอย่างแคบ¹⁰ แท้จริงความยุติธรรมอาจมีความหมายกว้างกว่านั้นได้ ดังที่ศาลไทยและกฎหมายเคยยอมรับเสมอมา เช่น แม้ผู้ร้องจะยื่นบัญชีระบุพยานไม่ทันในกำหนด แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจรับบัญชีระบุพยานที่ยื่นภายหลังกำหนดไว้ (ฎีกาที่ 119/2505 2505ฎ.159) หากพยานฝ่ายที่น่าสืบภายหลังเบิกความแตกต่างกับที่เคยเบิกความไว้ในคดีอาญา และฝ่ายที่น่าสืบก่อนเพิ่งทราบเช่นนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลอนุญาตให้ฝ่ายที่น่าสืบก่อนอ้างสำนวนคดีอาญาเป็นพยานได้ (ฎีกาที่ 251-252/2508 2508ฎ.228)

มีข้อน่าสังเกตว่า ในการยอมรับความยุติธรรมนอกจากที่กฎหมายบัญญัติ นั้นมักจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือมีลักษณะ ดังนี้

1. กฎหมายอนุญาตหรือเปิดช่องให้ศาล หรือเจ้าพนักงานตีความหรือใช้ดุลยพินิจได้เป็นอย่างอื่น เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27, 44, 57, 87 เป็นต้น
2. ศาลจะไม่สร้างกฎหมายขึ้นใหม่ตามที่ตนเห็นว่ายุติธรรมหรืออีกนัยหนึ่งความยุติธรรมตามใจชอบของตน หากจะยึดกฎหมายที่มีอยู่แล้วเป็นหลัก (Positive Justice) และพยายามตีความถ้อยคำสำนวนหรือข้อความที่

¹⁰ วิษณุ เครืองาม, ความรู้เบื้องต้นทางปรัชญา, หน้า 242-244.

แข็งกระด้าง (Rigid) หรือไม่ยุติธรรมในกฎหมายให้คลี่คลายไปในทางที่เป็นธรรมมากขึ้นตามเทศการบ้านเมือง¹¹

ฉะนั้น การใช้ความยุติธรรมนอกกฎหมายจึงต้องอาศัยกฎหมายเป็นรากฐานอยู่บ้าง ดังที่เรียกว่าความยุติธรรมที่สอดคล้องกับกฎหมาย ใ้ว่าจะสร้างขึ้นเองได้โดยปราศจากกฎหมายใด ๆ เป็นที่มาเลย หรือจะสร้างให้ขัดกับกฎหมายโดยสิ้นเชิงก็หาได้ไม่

อนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (Res Judicata) ตามกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งหลักมุ่งประสงค์เพื่อให้คดีมีที่ยุติสิ้นสุดลง ณ จุดใดจุดหนึ่ง และห้ามไม่ให้กล่าวอ้างเป็นอย่างอื่น¹² คือห้ามมิให้เถียงผลของคำพิพากษาซึ่งได้วินิจฉัยชี้ขาดไปแล้วในประเด็นแห่งความจำเป็นในทางปฏิบัติ และความสงบเรียบร้อยของสาธารณะในทางรัฐประศาสนโยบาย (Public Policy)¹² ซึ่งเป็นหลักการในแนวทางเดียวกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 เช่นกัน

ตามธรรมเนียมคำพิพากษาของศาลยุติธรรมนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับนับถือว่าคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นจะต้องไม่มีบุคคลใดมารื้อฟื้นวินิจฉัยว่าถูกหรือผิดหรือมา

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

¹² Buzzard, May and Howard, Phipson on Evidence, pp.601-602. and Austin Wakeman Scott, "Collateral Estoppel By Judgment" Harvard Law Review Vol. 56 (September 1942) pp.1-2.

ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำอีกทั้งในศาลนั้นเองหรือศาลอื่นอีกก็ตาม โดยจะต้อง
 สันนิษฐานโดยเด็ดขาดว่าคำพิพากษานั้นๆ ได้เป็นไปโดยถูกต้องสำหรับกรณีนั้นแล้ว
 มิฉะนั้นผู้พิพากษาผู้ตัดสินคดีอาจจะถูกฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ว่าได้กระทำ
 โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการพิจารณาตัดสินคดีของตน¹³ อย่างไรก็ตาม
 ศาลซึ่งเป็นองค์กรกลางที่อิสระย่อมเป็นหลักประกันได้ว่าจะทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม
 ตามกฎหมายและความยุติธรรมที่สอดคล้องกับกฎหมาย

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องให้เพิกถอนกระบวนการ
 พิจารณาที่ผิดระเบียบขบได้เปิดช่องไว้ให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจเพื่อให้ความเป็นธรรม
 แก่คู่ความไว้แล้ว และได้วางแนวทางในการเยียวยาแก้ไขกระบวนการพิจารณาที่ผิด
 พลาดไว้ให้ผู้ใช้กฎหมายแล้วตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามมาตรา 27 และกฎหมาย
 ยังได้ให้สิทธิแก่ผู้ใช้กฎหมายที่จะเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดได้ อีกชั้นหนึ่ง
 ตามมาตรา 243 โดยการให้อำนาจศาลสูงย่อนสำนวนได้ มาตรการดังกล่าว
 จึงนับว่าเพียงพอที่จะเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกระบวนการอย่างยุติธรรม

เมื่อกฎหมายได้มีบทบัญญัติเปิดช่องในทางแก้ไขเยียวยาแล้วจึงควรเป็น
 หน้าที่ของผู้ใช้กฎหมายที่ต้องใช้ความระมัดระวังในคดีของตน และใช้สิทธิตามที่
 กฎหมายให้ไว้หากผู้ใช้กฎหมายละเลยเพิกเฉยเสียเองแล้วกลับมาดำเนินกระบวนการ
 พิจารณาซ้ำอีกได้ย่อมส่งผลกระทบต่ออันเสียหายแก่สังคม กฎหมายจึงได้มีมาตรการ
 ในการจะป้องกันการกระทำอันจะส่งผลเสียดังกล่าว โดยการห้ามกระทำซ้ำ

¹³ ประมวล สวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (ชนบุรี :
 สุทธิสารการพิมพ์, 2512), หน้า 189.

ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติห้ามการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ เพื่อช่วยลดปัญหา คดีรกรงรกรศาล ซึ่งการยุติโดยกฎหมายในส่วนนี้ก็นับได้ว่าเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้กฎหมายทั้ง 3 ฝ่ายตามควรแล้ว

4.3 ข้อยกเว้นที่รวมกันได้อาจนำมาบัญญัติไว้ในมาตราเดียวกัน

หลักการ เนื่องจากหลักการของมาตรา 144 และ 148 ก็มาจากหลัก เดียวกันคือหลักคำพิพากษาผูกพันคู่ความ เป็นการสืบเนื่องกันในแนวความคิด ร่วมกัน ดังนั้นข้อยกเว้นตามมาตรา 148 จึงน่าจะนำมาใช้ในมาตรา 144 ได้ด้วย ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เขียนไว้ในมาตรา 144 ก็ตาม เพราะในชั้นยกร่างนั้นอาจจะ มองว่าใช้การห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำเฉพาะในการตัดประเด็นเท่านั้น แต่ กฎหมายก็ได้มีการพัฒนาแนวคิดมาใช้สำหรับตัดอำนาจฟ้องได้ด้วย ถ้าไม่เป็นการ ฟ้องซ้ำ

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 144, 145 และ 148 ซึ่งมาตรา 144 นั้นมีข้อยกเว้นไว้ ตามอนุ(1) ถึง (5) ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 และหลักคำพิพากษาผูกพันคู่ความตามมาตรา 145 อันถือได้ว่าเป็นแม่บทใหญ่ของมาตรา 144, 148 นั้นก็ได้กล่าวถึงแล้วใน บทที่ 3 เช่นกัน ส่วนในเรื่องฟ้องซ้ำ คดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดซึ่ง ต้องห้ามมิให้หรือร้องฟ้องกันอีกนั้นมาตรา 148 บัญญัติยกเว้นให้หรือร้องฟ้องกันใหม่ ได้ 3 ประการคือ

1. เมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง
2. เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ได้กำหนดวิธีการชั่วคราว ให้อยู่ภายใน บังคับที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์

3. เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ยกคำฟ้องเสีย โดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคำฟ้องมายื่นใหม่ในศาลเดียวกัน หรือในศาลอื่น ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ

สำหรับกรณีเมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น คือการบังคับคดีเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอาจมีการดำเนินกระบวนการที่เกิดข้อพิพาทโต้แย้งระหว่างคู่ความ หรือระหว่างคู่ความกับบุคคลภายนอกอื่น เช่น คู่ความอาจจะคัดค้านว่าบังคับคดีไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่ตรงตามกฎหมาย ศาลต้องทำการไต่สวนหรือพิจารณาอีก หรือบุคคลภายนอกอาจร้องคัดค้านว่าตนไม่ใช่บริวารของจำเลยคำพิพากษาไม่มีผลถึงตน หรือกรณีเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ ผู้ร้องคัดค้านว่าทรัพย์สินที่ยึดเป็นของตน เช่น คดีก่อนโจทก์ยอมโอนขายที่ดินให้จำเลยครึ่งแปลง โดยให้ถือเอาคำพิพากษาตามยอมเป็นการแสดงเจตนา แต่จำเลยกลับขอโอนที่ดินต่ออำเภอเป็นของจำเลยทั้งแปลง โจทก์จึงร้องต่อศาลชั้นต้นว่าการโอนคดีก่อนไม่ถูกต้อง ขอให้เพิกถอน ดังนี้ พอถือได้ว่าเป็นการกระทำชั้นบังคับคดีในคดีก่อนไม่เป็นฟ้องซ้ำ (ฎีกาที่ 490/2506 2506 ฉ. 965) ซึ่งกรณีข้อยกเว้นตามมาตรา 148(1) สามารถเทียบได้กับข้อยกเว้นตามมาตรา 144(5) ในเรื่องดำเนินกระบวนการซ้ำเช่นกัน

ส่วนข้อยกเว้นตามมาตรา 148(2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งได้กำหนดวิธีการชั่วคราวให้อยู่ภายในบังคับที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์ ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งมิได้กำหนดวิธีการชั่วคราวให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกเสียได้ก็ย่อมจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงในภายหลังไม่ได้ ต้องห้ามตามมาตรา 143 แต่อาจมีกรณีที่ศาลเห็นสมควรจะสั่งกำหนดไว้ล่วงหน้า เพราะขณะที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นศาลไม่สามารถจะทราบความเสียหายที่แน่นอนหรือพฤติการณ์อาจเปลี่ยน

แปลงไป จึงให้อำนาจศาลที่จะกำหนดวิธีการชั่วคราวให้เปลี่ยนแปลงได้ เช่น เรื่อง กำหนดค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 444 หรือในเรื่อง การกำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูตาม ป.พ.พ. มาตรา 1598/39 ซึ่งก็น่าที่จะนำมา ใช้กับเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาเข้าได้ด้วย

ส่วนข้อยกเว้นตามมาตรา 148(3) คือ ค่าพิพาทหรือค่าสิ่งให้ยกฟ้องเสียโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำมาฟ้องใหม่ โดยจะต้องระบุไว้ในคำพิพากษาว่าไม่ตัดสิทธิเช่นนั้น อันเป็นการใช้ดุลยพินิจของศาล เช่น คู่ความขอสงวนสิทธิที่จะฟ้องไว้เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วมิได้สั่งอนุญาตไว้ การสงวนสิทธินั้นไม่เกิดผลแก่ผู้นั้นประการใด (ฎีกาที่ 148/2495 2495ฎ.105) ผู้รับจ้างฟ้องเรียกค่าจ้างตามสัญญา ปรากฏว่าผู้รับจ้างไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างตามสัญญา แต่มีสิทธิเรียกได้เฉพาะส่วนที่ทำเรียบร้อยผู้รับจ้างซึ่งเป็นโจทก์มิได้แสดงว่าส่วนที่ทำเรียบร้อยมีราคาเท่าใด ดังนี้ ศาลย่อมไม่สามารถตัดสินให้จำเลยใช้ แต่กรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้พิพากษาว่าไม่ตัดสิทธิที่จะฟ้องใหม่ (ฎีกาที่ 340/2492 2492ฎ.234) การที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้อง แต่ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคดีมาฟ้องใหม่ภายในอายุความนั้นเป็นดุลยพินิจของศาลที่จะวินิจฉัยสั่งได้ (ฎีกาที่ 524/2513 2513ฎ.642) ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องเพราะเห็นว่าบุตรโจทก์ซึ่งเป็นผู้รับมรดกความไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยผู้เป็นบุพการี ดังนี้ ไม่เป็นกรณีอื่นจะต้องกำหนดเงื่อนไขให้โจทก์ฟ้องใหม่ได้ตามมาตรา 148(3) (ฎีกาที่ 2139/2517 2517ฎ.1592) เป็นต้น¹⁴ ข้อยกเว้นตามมาตรา 148(3) นี้ก็น่าจะนำมาใช้กับมาตรา 144 ได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะเมื่อมีการขยายประเด็นตามมาตรา 144 รวมถึงการตัดอำนาจฟ้องด้วยแล้ว

¹⁴ พิพัฒน จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า

ก็น่าจะนำเอาข้อยกเว้นตามมาตรา 148(3) มาใช้ด้วยคือ กรณีที่ศาลยกฟ้องโดย
ไม่ตัดอำนาจฟ้องใหม่อันทำให้คู่ความมาฟ้องได้ ไม่เป็นฟ้องซ้ำและไม่เป็นการดำเนิน
กระบวนการพิจารณาซ้ำด้วย

เทียบหลักกฎหมายอังกฤษ หลักเกณฑ์ในเรื่อง Estoppel by
Judgment หรือคำพิพากษาผูกพันคู่ความนั้นแบ่งออกได้เป็น การตัดอำนาจฟ้อง
(Cause of Action) และการตัดประเด็น (Issue Estoppel) ซึ่งโดยทาง
ทฤษฎีไม่ใช่เรื่องที่แตกต่างกันโดยสภาพหากเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ต่างกันที่ผลหรือ
ระดับขนาดในประเด็นที่ได้เถียงกัน อย่างไรก็ตามแท้จริงแล้วก็มาจากรากฐานเดียวกัน
ดังนั้นเวลาใช้บังคับจึงไม่ต้องใช้แบ่งแยกโดยเด็ดขาด¹⁵ ดังนั้น Cause of Action
ก็อาจอยู่ในหลักมาตรา 144 เพราะการห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาก็มิใช่ใช้ตัด
ประเด็นอย่างเดียวแต่ใช้ตัดอำนาจฟ้องได้ ดังนั้น โดยทฤษฎีจึงไม่แตกต่างกันและ
ต่างก็มาจากหลักคำพิพากษาผูกพันคู่ความตามมาตรา 145 เช่นเดียวกัน

อนึ่ง ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นเป็นที่ทราบกันว่ามีขั้นตอน
ที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน ในการอ่านกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะต้องอ่านหลาย ๆ
มาตรามาประกอบกัน อันส่งผลให้บางที่ผู้ใช้กฎหมายเองเกิดความสับสน ด้วยเหตุนี้
การที่ข้อยกเว้นในฟ้องซ้ำดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำอาจนำมาพร้อมกันได้เช่นนี้ ถ้านำมา
รวมไว้ในที่เดียวกันเป็นหมวดหมู่แล้ว ก็น่าจะทำให้ผู้ใช้กฎหมายใช้กฎหมายได้ง่ายขึ้น

จึงมีข้อเสนอแนะว่า ถ้าหลักมาตรา 145, 144, 148 ต่างมีหลักการ
พื้นฐานเดียวกันแล้ว ก็มาดูว่าข้อยกเว้นใดที่เป็นข้อยกเว้นร่วมกัน ซึ่งหากสามารถใช้

¹⁵ Buzzard, May and Howard, Phipson on Evidence, p.611.

รวมกันได้แล้วก็น่าจะเป็นการดีกว่าโดยใช้การบัญญัติแต่ตัวหลักใหญ่ตามมาตรา 144, 145, 148 ไว้ และอาจเพิ่มมาตรา 148 ทวิเป็นข้อยกเว้นที่ร่วมกันของมาตราดังกล่าวไว้ในมาตราเดียวกันก็น่าจะตัดปัญหาที่จะต้องไปพิจารณาว่าข้อยกเว้นของมาตราหนึ่งจะต้องนำไปใช้ในอีกมาตราหนึ่งทำให้สะดวกต่อการใช้และการศึกษากฎหมายยิ่งขึ้น

4.4 ความเข้าใจของผู้ใช้กฎหมายต่อบทบัญญัติ

(1) คำว่า "ศาลนั้น" หมายความว่ารวมถึงศาลอื่นด้วย

หลักการ เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือ ประเด็นข้อใดแห่งคดีไปแล้ว ก็ห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้นอันเกี่ยวกับคดีหรือประเด็นที่ได้วินิจฉัยแล้วนั้น โดยไม่คำนึงว่าคู่ความจะได้ดำเนินคดีครั้งแรก หรือครั้งต่อมาในศาลใด ๆ ก็ตาม

หลักกฎหมาย ตามมาตรา 144 บัญญัติว่า "เมื่อศาลใดมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือประเด็นข้อใดแห่งคดีแล้ว ห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้นอันเกี่ยวกับคดีหรือประเด็นที่ได้วินิจฉัยแล้วนั้น..."

มีปัญหาที่น่าศึกษาในส่วนนี้คือ ตามมาตรา 144 ที่ห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในศาลนั้น คำว่า "ศาลนั้น" จะมีความหมายเช่นใด ซึ่งถ้าตีความตามตัวอักษร แล้ว "ศาลนั้น" ดูเหมือนจะไม่อาจมีทางแปลให้เป็นอื่นได้นอกจากจะต้องเป็นกรณีที่ห้ามดำเนินกระบวนการซ้ำเฉพาะในศาลที่ได้ตัดสินชี้ขาดคดีไปแล้วนั่นเอง เช่น โจทก์ฟ้องที่ศาลจังหวัดนนทบุรี ศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีก็ยังอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ จำเลยไม่อุทธรณ์แต่กลับนำคดีเรื่องเดียวกันมาฟ้องที่

ศาลนนทบุรีนั้นอีก เป็นต้น

ต่อมาศาลฎีกาได้ตีความว่า คำว่าศาลนั้นตามมาตรา 144 หมายความว่ารวมถึงศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาด้วยในฎีกาที่ 867/2509 2509ฎ.869 ศาลฎีกาได้พิพากษาให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยเรื่องที่โจทก์ขอแบ่ง ซึ่งศาลอุทธรณ์มิได้วินิจฉัยไว้แล้วให้พิพากษาใหม่ โจทก์จะฎีกาได้เฉพาะข้อที่ศาลฎีกาให้พิพากษาใหม่เท่านั้น จะรื้อฟื้นข้อที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้หรือข้ออื่นที่มีได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่อีกไม่ได้ เป็นการดำเนินกระบวนการซ้ำ

อนึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ร่างเป็นภาษาอังกฤษก่อนจึงได้แปลมาเป็นภาษาไทย สำหรับมาตรา 144 นั้นตามตัวบทภาษาอังกฤษใช้คำว่า "in such court"¹⁶ ซึ่งได้แปลมาเป็นตัวบทฉบับภาษาไทยว่า "ศาลนั้น" ซึ่งก็เป็นนัยเดียวกันถ้าพิจารณาจากตัวบทดังกล่าวเพียงประการเดียว อาจมองว่าเจตนารมณ์ในการร่างมุ่งห้ามศาลนั้นเอง ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในประเด็นที่ได้ยกวินิจฉัยมาแล้ว แต่เมื่อพิจารณาจากปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาศาลฎีกาแล้ว อาจเห็นเจตนารมณ์ที่ขยายขอบเขตออกไปจากแนวถ้อยคำของบทบัญญัติดังกล่าว

¹⁶ Section 144.-- Where a Court has pronounced a judgment or order disposing of a case or of any issue in a case, no proceeding may be carried out in such Court in relation to the case or issue so disposed of, subject to the provisions of this Code governing :

ทั้งนี้เนื่องจากหากแปลว่าศาลนั้น จะต้องเป็นศาลเดียวกันนั่นเอง
แล้ว ก็อาจก่อให้เกิดข้อขัดข้องในทางปฏิบัติได้หลายประการ เช่น หากมีข้อเท็จจริงว่า

ถ้าโจทก์อยู่นนทบุรี ยื่นฟ้องจำเลยซึ่งอยู่ราชบุรี เรียกเงินซึ่ง
โจทก์อ้างว่าโจทก์มีสิทธิได้ตามพินัยกรรม จำเลยให้การว่าพินัยกรรมปลอม ศาล
ราชบุรีเห็นว่าพินัยกรรมไม่ปลอมจึงพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ในระหว่างอายุอุทธรณ์
จำเลยนำคดีนั้นไปฟ้องที่ศาลนนทบุรี อันเป็นศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาขอให้ศาลนนทบุรี
พิพากษาแสดงว่าพินัยกรรมนั้นปลอม หรือ

โจทก์ฟ้องจำเลยที่ศาลนนทบุรีเกี่ยวกับที่ดิน ซึ่งตั้งอยู่ในระหว่าง
เขตศาลจังหวัดปทุมธานีกับนนทบุรี ซึ่งโจทก์มีสิทธิที่จะเลือกฟ้องได้ ตามมาตรา 5
ศาลนนทบุรีตัดสินให้โจทก์แพ้ ในระหว่างอายุอุทธรณ์ โจทก์นำคดีเรื่องเดียวกันนั้น
ไปฟ้องจำเลยที่ศาลปทุมธานีอีก หรือ

โจทก์ฟ้องจำเลยร่วมตามสัญญากู้ยืมเงิน แต่จำเลยแต่ละคนมี
ภูมิลำเนาคนละจังหวัดกัน โจทก์จึงเลือกฟ้องจำเลยที่ศาลจังหวัดหนึ่ง ตามมาตรา
5 ศาลตัดสินให้โจทก์แพ้ ในระหว่างอายุอุทธรณ์ โจทก์ไปฟ้องใหม่ที่ศาลอีกจังหวัด
หนึ่ง หรือ

ในกรณีที่จำเลยให้การต่อสู้ไว้สองประเด็น คือ เรื่องอำนาจฟ้อง
กับคดีขาดอายุความ ศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีโจทก์ขาดอายุความ จึงพิพากษายกฟ้อง
เพราะขาดอายุความ แต่ไม่ได้วินิจฉัยเรื่องอำนาจฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ จำเลยแก้
อุทธรณ์โดยตั้งประเด็นเรื่องอำนาจฟ้องไว้ด้วย ศาลอุทธรณ์เห็นว่าคดีโจทก์ไม่ขาด
อายุความ แต่เห็นว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง จึงพิพากษายกฟ้องเพราะโจทก์ไม่มี

อำนาจฟ้องซึ่งเท่ากับยื่นในผลที่ยกฟ้อง โจทก์ไม่ฎีกาแต่ในระหว่างอายุฎีกา โจทก์กลับนำคดีมาฟ้องใหม่อ้างว่าตนมีอำนาจฟ้อง

มีปัญหาว่าคดีที่ฟ้องใหม่ตามข้อเท็จจริงข้างต้นทั้ง 4 ประการนั้น เป็นการต้องห้ามตามมาตราใดหรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงข้างต้นแล้วเห็นว่า ไม่ใช่กรณีของเรื่องฟ้องซ้ำฟ้องซ้อนรวมทั้งไม่ใช่กรณีตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 18 ด้วย และถ้าจะตีความตรงตามตัวอักษรของคำว่าศาลนั้นตามมาตรา 144 ด้วยแล้ว ก็มีใช้เรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำอีกเช่นกันเพราะไม่ใช่กรณีของศาลเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ได้เคยมีตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาเช่นคำพิพากษา (ฎีกาที่ 262/2508 2508ฎ.250) ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในคดีแรกจำเลยได้ฟ้องโจทก์ให้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่รถโจทก์จำเลยชนกันเมื่อศาลนั้นได้พิพากษาให้โจทก์รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่จำเลย และคดีอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ โจทก์ได้ยื่นฟ้องจำเลยให้ใช้ค่าเสียหายเนื่องจากกรณีรถโจทก์จำเลยชนกันในรายเดียวกันอีก ประเด็นแห่งคดีทั้งสองจึงมีประเด็นอย่างเดียวกัน และคู่ความเดียวกัน ศาลฎีกาเห็นว่า เมื่อคดีโจทก์ฟ้องนี้มีประเด็นอย่างเดียวกับคดีที่จำเลยเคยฟ้องโจทก์และศาลได้พิพากษาแล้ว ก็เป็นการต้องห้ามดำเนินกระบวนการใหม่อีกตาม มาตรา 144 และได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1054/2510 2510ฎ.1897 ซึ่งมีข้อเท็จจริงคล้ายกับฎีกาที่ 262/2508 วินิจฉัยเดินตามในแนวเดียวกัน

อย่างไรก็ดี ได้มีแนวความคิดของนักกฎหมาย แบ่งได้เป็น 2

ฝ่าย

ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า¹⁷ คำว่าศาลนั้นตามมาตรา 144 นี้ เป็น
ช่องโหว่คู่ความอาจนำคดีไปฟ้องยังศาลอื่นได้นั้นมีอยู่

อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 262/2508 ศาลฎีกา
ได้วางแนวบรรทัดฐานไว้แล้วว่า คำว่า ศาลนั้น หมายความว่ารวมถึงศาลอื่นด้วย

อนึ่ง ถ้าเทียบกับหลักต่างประเทศ เช่น อังกฤษแล้ว จะเห็นว่า
ในเรื่องหลักห้ามดำเนินกระบวนการซ้ำ (Issue Estoppel) ไม่มีกฎเกณฑ์
ว่าต้องใช้ที่ศาลเดียวกันเท่านั้น จะมีก็แต่ในเรื่องที่ว่าศาลที่พิจารณาคดีจะต้องมี
เขตอำนาจเหนือคดี (Jurisdiction) เท่านั้น ถึงจะผูกพันคู่ความมิฉะนั้นอาจ
ถูกเพิกถอน (Impeach) ได้¹⁸

¹⁷ ประพนธ์ ศาตะมาน, "สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง," บท
บัณฑิตย์ เล่ม 30 ตอน 1 (2516) : 139-141. และพิพัฒน์ จักรางกูร, คำ
อธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 482.

¹⁸ Buzzard, May and Howard, Phipson on Evidence,
p.603.

ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาในส่วนนี้เป็นเรื่องของการใช้ถ้อยคำกฎหมาย ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความสับสนได้¹⁰ เพราะในชั้นขกร่างกฎหมาย ผู้ร่างอาจจะมองว่าให้ใช้การห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำเฉพาะเป็นการห้ามศาลเดียวกันนั่นเอง กระทำการซ้ำอีก โดยปล่อยให้เป็นที่ของศาลสูงที่จะยื่นสำนวนตามมาตรา 243 เมื่อเห็นสมควร

อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้มีการพัฒนาแนวความคิดในเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำให้กว้างขวางขึ้นเพื่อครอบคลุมข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเช่น แต่เดิมมาตรา 144 ใช้เฉพาะในคดีเดิมเท่านั้น ถ้าฟ้องเป็นคดีใหม่ไม่เป็นตามมาตรา 144 (ฎีกาที่ 1267/2493 2493ฎ.1309) ซึ่งต่อมาก็ได้มีแนวคำพิพากษาฎีกาออกมาว่าฟ้องคดีใหม่ก็เป็นกรดำเนินการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำเช่นกัน (ฎีกา 262/2508 2508ฎ.250)

เมื่อพิจารณาแล้ว ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวความเห็นฝ่ายหลังที่ว่าคำพิพากษาฎีกาที่ 262/2508 ไว้วางแนวทางไว้ว่าคำว่าศาลนั้น หมายความว่ารวมถึงศาลอื่นด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่วางแนวทางไว้อย่างเด่นชัด จึงอาจมีปัญหาขึ้นได้ในแง่ของความเข้าใจของผู้ใช้กฎหมายต่อการศึกษาบทบัญญัติ หรือในการอ้างอิงกฎหมายของผู้ใช้กฎหมาย

¹⁰ ในบทความในบทบัญญัติ เรื่อง การดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำเล่ม 30 ตอน 1 หน้า 126 บรรทัดแรก พิมพ์ด้วยมาตรา 144 ซึ่งบัญญัติว่า "เมื่อศาลใดมีคำพิพากษา..." เป็น "เมื่อศาลได้มีคำพิพากษา..." ซึ่งอ่านผ่าน ๆ ก็ได้ใจความเหมือนกัน และออกจะเป็นการพิมพ์ผิดที่อ่านแล้วกลับให้ผู้เขียนดูจะเข้าใจภาษากฎหมายในส่วนนี้มากยิ่งขึ้น

อนึ่ง ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าอาจแก้ปัญหาโดยการแก้ไขบทบัญญัติตามมาตรา 144 นี้ โดยตัดคำว่า "ใด" และคำว่า "นั้น" ออก ซึ่งจะกลายเป็นว่า "เมื่อศาลมีคำพิพากษา หรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือประเด็นข้อใดแห่งคดีแล้ว ห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลอื่นเกี่ยวกับคดี..."

ทั้งนี้เห็นว่าน่าจะสะดวกแก่การตีความต่อไปด้วย เพราะคำว่า "ศาลใด" และคำว่า "ศาลนั้น" ผู้ใช้กฎหมายอาจสับสนในการตีความว่าจะเป็นอย่างใด แต่ถ้ามองเหลือไว้เฉพาะคำว่า "ศาล" ซึ่งก็สามารถดูได้ตามบทวิเคราะห์ศัพท์ตามมาตรา 1(1) อันเป็นความหมายทั่ว ๆ ไป น่าจะเหมาะสมกว่า

(2) ศาลที่ไม่มีเขตอำนาจเหนือคดี²⁰

หลักการ แม้ศาลที่ไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีที่ได้ทำการวินิจฉัย

²⁰ เขตอำนาจศาลมีความหมายซ้อนกันอยู่ 2 นัย คือ เขตศาล (Territorial Jurisdiction) อย่างหนึ่งกับอำนาจศาล (Competence of Courts) อีกอย่างหนึ่ง

เขตศาล หมายถึงเขตเนื้อที่ของศาลว่ามีครอบคลุมไปแค่ไหนบ้างในคดีแห่งนั้น เรื่องใดจะอยู่ในเขตศาลไหนต้องพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 3, 4, 4 ทวิ, 4 ตริ, 4 เบญจ, 4 ฉ, 5, 7 และในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ต้องดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ด้วย

อำนาจศาล หมายถึงอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีบางประเภทบางชนิด ซึ่งศาลใดมีอำนาจพิจารณาคดีอย่างไร ต้องดูจากพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 15, 16, 17, 19 และ 20

ตลอดจนมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดี แต่ถ้าไม่มีการคัดค้านว่ากระบวนการพิจารณานั้นผิดระเบียบแล้ว คำพิพากษานั้นก็ยังคงมีผลผูกพันคู่ความได้ และส่งผลให้คู่ความไม่อาจดำเนินกระบวนการซ้ำอีกโดยอ้างเหตุว่าศาลนั้นไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีได้

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ตามมาตรา 145, 144, 143, 27

และมาตรา 18

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแห่งมาตรา 145 ซึ่งบัญญัติว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาและการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความ..." โดยตามมาตรา 145 นี้ อาจแสดงให้เห็นว่าเมื่อมีคำพิพากษาแล้วผลแห่งคำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความได้ โดยไม่คำนึงถึงเรื่องเขตอำนาจศาลว่าถูกต้องหรือไม่และส่งผลให้เป็น การห้ามคู่ความมาดำเนินกระบวนการซ้ำตามมาตรา 144

ทั้งนี้ เพราะกฎหมายได้มีกลไกทางแก้ไขโดยให้คู่ความมีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามมาตรา 27 ได้ อยู่แล้ว²¹ หรือคู่ความอาจใช้ทางแก้โดยทางอุทธรณ์ฎีกาต่อไป ซึ่งเมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเห็นสมควรก็มีอำนาจเพิกถอนได้ (ฎีกาที่ 615/2524 2524ฎ.358)

นอกจากนี้ในการฟ้องคดีนั้น จะต้องผ่านกลไกในชั้นตรวจคำฟ้องตามมาตรา 18 โดยปกติศาลจะสั่งรับหรือไม่รับฟ้องโดยไม่ก้าวล่วงไปสั่งยกฟ้องเพราะเหตุที่โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ด้วยเหตุนี้แม้ศาลจะใช้คำว่ายกฟ้องก็คงมีผลเป็นเพียงคำสั่งไม่รับฟ้องเท่านั้น ยังมีได้มีการวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นแห่งคดี ดังนั้น โจทก์จึงสามารถนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ไม่เป็นฟ้องซ้ำหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ อย่างไรก็ตาม ถ้าคดีเห็นได้ชัดแจ้งว่าโจทก์ไม่มีทางที่จะชนะคดีได้ศาลอาจจะตัดสินยกฟ้องเสียทีเดียว กรณีนี้เท่ากับว่าศาลได้รับฟ้องไว้แล้วและพิพากษายกฟ้องตามมาตรา 172 ซึ่งในกรณีเช่นนี้ถือได้ว่าศาลได้พิพากษายกฟ้องโดยอาศัยเหตุแห่งเนื้อหาในคดีแล้ว ดังนั้นโจทก์จึงไม่อาจนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ กรณีเป็นการต้องห้ามตามมาตรา 144, 148²²

²¹ ฎีกาที่ 1847/2527 2527ฎ.1191 โจทก์ยื่นคำฟ้องและระบุภูมิลาเนาของจำเลยไม่ถูกต้องโดยระบุว่ามีภูมิลำเนาอยู่ในเขตของศาลนั้น ศาลจึงรับฟ้องไว้ ต่อมาปรากฏว่าจำเลยไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น จำเลยย้ายภูมิลำเนาออกไปก่อนที่โจทก์จะฟ้องคดีนั้น ศาลนั้นจึงไม่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้น ที่ศาลรับฟ้องไว้จึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดศาล จึงชอบที่จะเพิกถอนคำสั่งรับฟ้องนั้นได้ โดยสั่งใหม่เป็นไม่รับฟ้อง (มีฎีกา 1844/2530 9ฎ.ส.168 วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

²² ดูฎีกาที่ 724/2490 2490ฎ.864 อนึ่ง ถ้าเป็นคดีอาญาต้องดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161 อันเป็นบทเฉพาะในเรื่องการตรวจสั่งคำฟ้อง

ดังนั้น แม้ศาลที่ตัดสินคดีจะไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีก็ตาม หากไม่มีการเพิกถอนคำพิพากษานั้นแล้ว คำพิพากษาดังกล่าวก็ยังถือว่าผูกพันคู่ความได้ คู่ความจึงไม่อาจมาดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำอีก

ส่วนหลักกฎหมายของอังกฤษ แตกต่างจากหลักกฎหมายไทยข้างต้น กล่าวคือต้องเป็นคำพิพากษาของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น ถ้าไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีแล้วก็ไม่ส่งผลผูกพันคู่ความ เพราะมีหลักอยู่ว่าคำพิพากษาดังกล่าวอาจถูกโต้แย้ง (Impeach) ได้ คือ ขอให้ยกเลิกเพิกถอนได้ โดยเหตุผลที่ว่าศาลที่ทำคำพิพากษานั้น มิได้เป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น โดยศาลนั้นเองย่อมมีอำนาจเพิกถอน (Inherent Power) คำพิพากษาของศาลนั้นเองได้ โดยถือเป็นอำนาจโดยสภาพของศาลนั้น ๆ ที่จะกระทำได้²³

ซึ่งตามหลักกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติให้ศาลนั้นเองเพิกถอนคำพิพากษาของตนในกรณีนี้ได้ แต่อย่างไรก็ตามจะอาศัยการตีความให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับกฎหมายอังกฤษในกรณีนี้ หรืออาจจะพิจารณาปรับปรุงบทบัญญัติของมาตรา 143 ให้ศาลมีอำนาจเพิกถอนคำพิพากษาของตนในข้อดังกล่าวได้หากว่าไม่อาจจะอาศัยการตีความบทกฎหมายที่มีอยู่ ทั้งนี้เพราะการให้อำนาจดังกล่าวแก่ศาลที่จะเพิกถอนคำวินิจฉัยของตนได้ในกรณีนี้น่าจะยังประโยชน์แก่ผู้ใช้กฎหมายทุกฝ่ายเพื่อความสะดวกรวดเร็วแก่การดำเนินคดีไม่ต้องเสียเวลาให้ศาลสูงกลับคำวินิจฉัยอันเป็นการเพิ่มภาระให้ศาลสูงด้วย

²³ คดี Chief Kofi Eorfie V. Barima Kwabena Seifah (1958) : see Buzzard, May and Howard, Phipson on Evidence, p.603.

จึงอาจเห็นได้ว่า หลักกฎหมายของอังกฤษได้ให้อำนาจศาล เพิกถอนคำพิพากษาของตนได้ (Impeach) ซึ่งไม่ปรากฏหลักดังกล่าวในศาลไทย หลักกฎหมายไทยคงเพียงเปิดโอกาสให้ศาลเพิกถอนกระบวนการพิจารณา หรือคำสั่งที่ผิด ระเบียบตามมาตรา 27 เท่านั้น ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ถึงสภาวะดังกล่าวแล้ว แนวทาง ในการแก้ปัญหาของอังกฤษที่ให้ศาลมี Inherent Power ได้ในกรณีดังกล่าว น่าจะ ดีและเหมาะสมกว่าหลักเกณฑ์ที่เรามีอยู่ โดยกฎหมายไทยอาจนำหลักการ ของอังกฤษไปใช้ได้ตามแนวทางที่กล่าวมาข้างต้น

(3) คำพิพากษาอาจถูกเพิกถอนหากมีพยานหลักฐานใหม่

ดังที่ได้ทราบมาแล้วว่าตามหลักกฎหมายอังกฤษและฝรั่งเศสเปิด โอกาสให้มีการดำเนินกระบวนการซ้ำได้หากมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งกฎหมาย ไทยไม่มีข้อยกเว้นให้กระทำได้ โดยผู้ใช้กฎหมายจะต้องไปว่ากล่าวกันเป็นคดี ใหม่²⁴

มีปัญหาน่าสนใจว่าการเปิดโอกาสให้แก้ไขคำพิพากษาได้หากมี พยานหลักฐานใหม่ตามแนวทางของกฎหมายอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นดีหรือไม่และ หากนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยจะเหมาะสมหรือไม่

ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า แนวทางแก้ปัญหาของอังกฤษและฝรั่งเศส น่าจะให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความได้มากกว่าของไทยเช่น คู่ความฝ่ายที่เสีย

²⁴ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 2 ข้อ 2.3 (3)

หายมีพยานหลักฐานใหม่อันชี้ชัดว่าคุณค่าอีกฝ่ายได้นำสืบแสดงพยานหลักฐานเท็จ เป็นเหตุให้ศาลเชื่อและตัดสินให้ชนะคดี หากว่าคุณค่าที่เสียหายต้องมาฟ้องคดีใหม่เป็นคดีละเมิดก็ต้องเสียค่าธรรมเนียบศาลและยุ่งยากในการเตรียมคดี แต่หากมีกฎหมายอนุญาตให้สามารถร้องเข้ามาในคดีเดิมได้ก็จะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่คุณค่าเสียหายและหากให้ศาลในคดีเดิมพิจารณาคดีใหม่ก็น่าจะเป็นการสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมมากกว่าเพราะรู้รูปคดีเดิมอยู่แล้ว เป็นต้น

อย่างไรก็ตามหากจะนำทางของอังกฤษและฝรั่งเศสมาใช้ในปัจจุบันนี้ในทัศนะของผู้เขียน เห็นว่าเราต้องคำนึงถึงอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่และผู้พิพากษาที่ยังมีจำกัด หากเปิดโอกาสให้นำพยานหลักฐานมาสืบอีกได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำแล้ว ผู้เขียนเชื่อว่าจะมีการนำคดีขึ้นมาสู่ศาลอีกมากทำให้ปัญหาคดีค้างทวิความรุนแรงขึ้น อนึ่งหากมีการนำมาใช้น่าจะมีผลกระทบต่อผู้ใช้กฎหมายทั้งในด้านดีและด้านเสีย ซึ่งแบ่งเป็นข้อดี ข้อเสียได้ดังนี้

ข้อดี 1) เปิดโอกาสให้ผู้ใช้อกฎหมายมีโอกาสนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความจริงได้เพิ่มขึ้น เป็นการอำนวยความสะดวกและเป็นธรรมยิ่งขึ้นสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมตามความเป็นจริง และหลักการค้นหาความจริงมากขึ้น

2) การร้องขอเข้ามาในคดีเดิมทำให้สะดวกในการพิจารณาคดี เพราะศาลรู้รูปคดีเดิมอยู่แล้ว ต่างจากเดิมที่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ เช่น คดีละเมิดอาจต้องฟ้องที่ศาลอื่นซึ่งขึ้นกับเรื่องเขตอำนาจศาลเป็นกรณีไป

3) เป็นการให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้กฎหมาย และประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าธรรมเนียบศาล เพราะไม่ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่

4) การอนุญาตให้ร้องเข้ามาในคดีเดิม เมื่อศาลตัดสินเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเป็นให้ผู้เสียหายชนะคดี คำพิพากษาเดิมย่อมไม่ผูกพัน ทำให้ผู้ต้องเสียหายเดิมไม่ต้องเสียประวัติว่าเคยแพ้คดี ซึ่งหากไปฟ้องเป็นคดีใหม่ แม้ชนะคดี เช่นคดีละเมิดก็ตามคำพิพากษาเดิมก็ยังคงอยู่

ข้อเสีย 1) อาจทำให้ผู้ใช้กฎหมายขาดความสนใจใส่ใจ และประมาทในการเตรียมคดีการค้นหายานหลักฐานในคดีเสียแต่แรก เพราะเข้าใจว่าถึงแพ้คดีก็อาจมาดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ได้

2) ศาลต้องมีภาระเพิ่มมากขึ้นที่ต้องมาพิจารณาคดีใหม่ส่งผลให้ปัญหาคดีความค้างคั่งเพิ่มมากขึ้น และทำให้คดีรกโรงรกศาล และเป็นหนทางให้ผู้ใช้สิทธิโดยไม่สุจริตยื่นคำร้องโดยเจตนาประวิงคดีได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามศาลย่อมมีทางแก้ไขโดยการใช้ดุลยพินิจพิจารณากลับกรอชกคำร้องได้

เมื่อพิจารณาซึ่งนำหนักผลดีผลเสียแล้ว เห็นว่ามีผลดีมากกว่าผลเสีย และผลเสียก็อาจแก้ไขได้โดยศาลใช้ดุลยพินิจพิจารณาคำร้องว่าจะอนุญาตหรือให้ชกเสียเป็นกรณีไป

จึงมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการพิจารณาปรับปรุงบทบัญญัติของการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำโดยเพิ่มข้อยกเว้นว่าให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำได้หากมีพยานหลักฐานใหม่ที่จะทำให้มีการแก้ไขคำวินิจฉัยชี้ขาดให้ถูกต้องยิ่งขึ้นได้ เช่นอาจเทียบเคียงนำเอาข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสมาตรา 595 มาใช้โดยอาจเพิ่มมาตราเป็นมาตรา 148 ทวิทำอย่างไรก็ตามเพื่อไม่ให้มีปัญหาในการบังคับใช้ ดังนั้นก่อนจะเพิ่มข้อยกเว้นดังกล่าวจะต้องเพิ่มอัตราค่าล้างของเจ้า

หน้าที่ และผู้พิพากษาให้เพียงพอกับความต้องการเสียก่อน

4.5 คำพิพากษาศาลต่างประเทศจะให้ผลเป็นการดำเนินการพิจารณาซ้ำหรือไม่

ดังที่ได้ทราบมาแล้วว่าเมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ห้ามคู่ความมาดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในคดีหรือประเด็นที่ได้ชี้ขาดไปแล้ว ทำให้เกิดความสนใจต่อไปว่า ถ้าคำพิพากษาในคดีก่อน ไม่ใช่คำพิพากษาของศาลไทย แต่เป็นของศาลต่างประเทศ ต่อมามีการนำคดีมาฟ้องในศาลไทย จำเลยยกข้อต่อสู้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ดังนี้ข้อต่อสู้ดังกล่าวฟังขึ้นหรือไม่และจะถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำหรือไม่อย่างไร

ก่อนอื่นควรทราบถึงหลักเกณฑ์เบื้องต้นเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาต่อไปว่าผลของคำพิพากษาของศาลต่างประเทศจะมีผลบังคับในประเทศเพียงไรนั้น ในประเทศต่าง ๆ ยังถือหลักแตกต่างกันอยู่ ซึ่งตามระบบของอังกฤษ สหรัฐอเมริกาถือหลักประการหนึ่งว่าคำพิพากษาของศาลต่างประเทศจะมีผลในอีกประเทศหนึ่งก็แต่เพียงเป็นหลักฐานแห่งหนึ่งเท่านั้น และถ้าต้องการจะให้มียผลในประเทศหลังนี้จะต้องมาฟ้องเป็นคดีขึ้นใหม่ แต่ในการฟ้องคดีใหม่ในประเทศหลังดังกล่าวนี้โจทก์อาจอ้างคำพิพากษาของศาลต่างประเทศเป็นหลักฐานแห่งหนึ่งที่ฟ้องกันนั้นได้²⁵ ยกตัวอย่างเช่น ตามหลัก Common Law ของอังกฤษเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจนำเรื่องตามคำ

²⁵ กมล สนธิเกษตริน, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศ

แผนกคดีบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์), หน้า 330-

พิพากษามาฟ้องในศาลอังกฤษใหม่ได้ โดยไม่ถือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ถ้าเป็นการฟ้องขอให้บังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ (Action upon Judgment) หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจจะนำคดีมาฟ้องในศาลในประเทศ โดยอาศัยมูลหนี้เดิมเลขก็ได้ โดยอ้างเอาคำพิพากษาของศาลต่างประเทศมาใช้เป็นพยานหลักฐานที่สำคัญชิ้นหนึ่งของมูลหนี้แต่ไม่ได้เป็นการเด็ดขาด (Original Cause of Action)²⁶ อนึ่งสำหรับวิธีการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศในประเทศไทย ศาลไทยได้ยึดถือและดำเนินรอยตามหลักการของคอมมอนลอว์โดยแท้ ไม่ว่าในเรื่องวิธีการนำคำพิพากษาศาลต่างประเทศมาฟ้องขอให้ศาลในอีกประเทศหนึ่งยอมรับและบังคับตามให้ (Action on Judgment) หรือหลักที่อนุญาตให้โจทก์มาเลือกฟ้องตามมูลคดีเดิมก็ตาม²⁷

เมื่อได้ทราบถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ทำให้เห็นแนวทางการตอบปัญหาว่าจะนำเอาคำพิพากษาของศาลต่างประเทศมาบังคับโดยตรงในประเทศไทยไม่ได้ (เพราะเราไม่เคยมีสนธิสัญญา หรือเข้าร่วมเป็นภาคีในข้อตกลงระหว่างประเทศให้สามารถนำคำพิพากษาศาลต่างประเทศมาจดทะเบียนที่ศาลในประเทศให้มีผลเสมือนคำพิพากษาในประเทศ) ดังนั้นคู่กรณีหรือผู้เสียหายต้องมาฟ้องร้องกันใหม่ในศาลไทยซึ่งอาจทำได้ 2 ทางคือ 1) ฟ้องให้บังคับตามคำพิพากษาศาลต่าง

²⁶ Buzzard, May and Howard, Phipson on Evidence, pp. 633-634.

²⁷ จันตรี สินศุภฤกษ์, "การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาจากศาลต่างประเทศ," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531, หน้า 223.

ประเทศ (Action upon Judgment) หรือ 2) ฟ้องตามมูลหนี้เดิม (Original Cause of Action) ในกรณีเช่นนี้คำพิพากษาของศาลต่างประเทศก็จะเป็นเพียงพยานหลักฐานของมูลหนี้เท่านั้น และเป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่งเท่านั้นมิใช่เป็นพยานหลักฐานเด็ดขาดอันถือเป็นยุติ การที่คู่กรณีจะต้องนำคดีมาฟ้องร้องดำเนินกระบวนการพิจารณากันใหม่แม้จะเคยฟ้องกันจนมีคำพิพากษาศาลต่างประเทศถือเป็นข้อยกเว้นพิเศษตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลให้อำนาจไว้ให้ทำได้ ด้วยเหตุนี้คำตอบจึงมีว่า ข้อต่อสู้ของจำเลยฟังไม่ขึ้น และไม่ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ อนึ่งมีนักกฎหมายบางท่านได้ให้เหตุผลว่าที่ไม่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำเพราะเห็นว่าหลักตามมาตรา 144 น่าจะใช้เฉพาะกรณีคำพิพากษาของศาลไทยเท่านั้นด้วยเหตุนี้แม้จะมีคำพิพากษาของศาลต่างประเทศก็ไม่ถือเป็นคำพิพากษาของศาลตามมาตรา 144 จึงไม่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ

เมื่อมีเหตุผลในการตอบคำถาม 2 แนวทาง ทำให้เกิดความสนใจต่อไปว่าเหตุผลที่ถูกต้องควรจะเป็นเช่นไร ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า แม้เหตุผลในแนวหลังจะดูเข้าใจง่ายดี แต่น่าจะขัดกับหลัก Common Law ของอังกฤษ กล่าวคือ คำพิพากษาศาลต่างประเทศสามารถมีผลเข้ามาผูกพันคู่ความในลักษณะฟ้องซ้ำดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำได้ ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าคำว่า "ศาล" ตามมาตรา 144 หมายถึงศาลต่างประเทศด้วย ข้อเท็จจริงตามปัญหาจึงน่าจะเป็นว่าข้อต่อสู้ของจำเลยฟังขึ้น โจทก์มาดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ แต่ที่ต้องถือว่าไม่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำนั้นเพราะเป็นผลมาจากกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลได้ยกเว้นไว้ ให้ทำการบังคับคดีได้ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ถือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ

4.6 การนำไปใช้ในคดีอาญา

หลักการ หลักการห้ามกระทำซ้ำในคดีอาญาเกิดจากหลัก 2 ประการ คือ หลัก Double Jeopardy และ หลักกฎหมายปิดปาก ด้วยเหตุนี้จึงอาจนำเรื่อง การดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำมาใช้ในคดีอาญาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 15

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 144, 145 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 และ 39(4)

ตัวอย่างที่อาจนำมาตรา 144 มาใช้ในทางอาญาได้เช่น โจทก์ซึ่งเป็น ผู้เสียหายฟ้องจำเลยหลายกระทง ศาลชั้นต้นได้สวนมูลฟ้องแล้วสั่งว่าคดีมีมูลบาง กระทง แต่บางกระทงเห็นว่าไม่มีมูลให้ยกฟ้องเช่นนี้ แทนที่โจทก์จะอุทธรณ์กระทงที่ ยกฟ้อง โจทก์ก็นำคดีมายื่นฟ้องที่ศาลนั้นอีก เฉพาะกระทงที่ศาลยกฟ้องภายใน อายุอุทธรณ์ ก็ต้องห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการซ้ำ หรือ ผู้ประกันยื่นคำร้องขอ ให้ศาลลดค่าปรับตามสัญญาประกัน ศาลชั้นต้นไม่ลดค่าปรับให้ ผู้ประกันอุทธรณ์คำสั่ง ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์เพราะยื่นเกินกำหนด คำร้องขอลดค่าปรับถึงที่สุด ผู้ประกัน มายื่นคำร้องขอให้ศาลลดค่าปรับโดยอ้างเหตุผลอย่างเดียวกันอีก เป็นกระบวนการ พิจารณาซ้ำในประเด็นที่มีค่าวินิจฉัยชี้ขาดไปแล้ว ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา 144 ประกอบ ป.วิ.อ มาตรา 15 (ฎีกาที่ 2080/2530 8ฎ.ส.102)

อนึ่ง หลักของอังกฤษในเรื่องห้ามกระทำซ้ำในคดีอาญาด้วยกัน เองนั้นมีหลักการพิเศษที่แตกต่างจากการห้ามกระทำซ้ำในทางแพ่ง โดยในกฎหมาย

อังกฤษเรียกว่า Autrefois Acquit และ Autrefois Convict²⁸ โดย Autrefois Acquit หมายถึงว่า เมื่อศาลในคดีแรกพิพากษาปล่อยจำเลยเนื่องจากไม่ได้กระทำผิดไปแล้ว โจทก์จะนำเรื่องเดิมมาฟ้องอีกไม่ได้ ส่วน Autrefois Convict เป็นเรื่องที่คดีแรกศาลพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว โจทก์หรือใครก็ตามจะนำเรื่องนั้นมาฟ้องอีกไม่ได้

ส่วนกฎหมายไทยไม่ได้แยกเป็น 2 เรื่อง หากแต่ถือว่ารวมกันได้อยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) โดยถือหลักว่า 1. มีค่าพิพากษาเสร็จเด็ดขาด 2. ศาลต้องวินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดี 3. จำเลยต้องเป็นบุคคลเดียวกัน และ 4. ความผิดต้องเป็นกรรมเดียวกัน

หลักในเรื่องค่าพิพากษาผูกพันคู่ความนี้มีใช้ในคดีอาญาเช่นกัน โดยถือว่าศาลในคดีอาญาได้พิพากษาลงโทษหรือยกฟ้องว่าไม่ผิดไปแล้วย่อมส่งผลมิให้มีการฟ้องคดีความผิดเดียวกัน (The Same Offence) หรือความผิดอื่นๆ ที่จำเลยอาจสามารถถูกฟ้องและลงโทษในคดีแรกได้อยู่แล้ว กล่าวคือ ถ้าศาลในคดีแรกว่าจำเลยไม่ผิด เมื่อโจทก์มาฟ้องใหม่ในเรื่องเดียวกันจำเลยก็จะยกต่อสู้ว่าเป็น Autrefois Acquit แต่ถ้าคดีแรกว่าจำเลยผิดไปแล้ว โจทก์มาฟ้องอีกจำเลยก็ยกต่อสู้เป็น Autrefois Convict ในคดีหลังได้

²⁸ Buzzard, May and Howard, Phipson on Evidence, pp. 637-641.

มีปัญหาว่าจะนำเรื่อง Issue Estoppel มาใช้ในคดีอาญาได้หรือไม่ ซึ่งในคดี D.P.P. V. Humphrys, 1977 ศาล House of Lord ได้ตัดสินว่าจะนำเรื่อง Issue Estoppel มาใช้ในคดีอาญาไม่ได้ โดยข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่า จำเลยถูกฟ้องในข้อหาขับรถในขณะที่ขาดคุณสมบัติ ศาลเห็นว่าจำเลยไม่มีความผิดเพราะไม่เชื่อว่าจำเลยจะเป็นคนขับรถคันที่ตำรวจเห็นในที่เกิดเหตุ ในชั้นพิจารณา Humphrys เบิกความว่าเขาไม่ได้ขับรถเลยในตลอดปีที่เกิดเหตุ ต่อมาเขาถูกฟ้องคดีที่ 2 ว่าเบิกความเท็จ คดีที่ 2 มีการนำพยานหลักฐานมาสืบว่า Humphrys ได้ขับรถในช่วงขาดคุณสมบัติจริง และคดีที่ 2 ได้อ้างตำรวจคนที่เคยปรักปรำว่าเขาเบิกความยืนยันอย่างเดิมด้วย ศาลในคดีที่ 2 เชื่อว่า Humphrys ได้ขับรถในขณะที่ขาดคุณสมบัติจริงและที่เขาเบิกความในคดีแรกเป็นความเท็จจึงลงโทษ จำเลยจึงอุทธรณ์ว่าศาลได้มีคำพิพากษายุติแล้วคดีนี้จึงขัดกับคดีแรก ศาลในคดีหลังจึงต้องผูกพันเป็นการมากกระทำซ้ำอีกไม่ได้ ศาล House of Lord ตัดสินยืนตามศาลชั้นต้นโดยไม่ถือว่าคดีหลังเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำและไม่ต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษาคดีแรก โดยให้เหตุผลว่าหลักในเรื่อง Issue Estoppel ไม่นำมาใช้ในระหว่างคดีอาญาด้วยกัน

เหตุผลที่สำคัญของการวางหลักไม่นำ Issue Estoppel มาใช้ เพราะว่าการหลัก Issue Estoppel ในคดีแพ่งต้องการข้อความยุติของคำพิพากษา (Finality) แต่หลักในคดีอาญานั้นไม่ได้ถือหลักความสำคัญตรงความเป็นที่สุดยุติของคำพิพากษา หากแต่ตั้งอยู่บนหลักที่จะเลี่ยงการดำเนินคดีสองซ้อนสำหรับการกระทำความผิดครั้งเดียวกันมากกว่า²⁰

²⁰ Ibid, pp.641-644.

เพราะฉะนั้นถ้ามองแง่ Double Jeopardy คดี Humphrys จึงไม่ใช่ การกระทำสองซ้อน เพราะคดีแรกศาลพิพากษาว่าไม่ได้ขับรถโดยขาดคุณสมบัติ ส่วน คดีหลังศาลตัดสินว่าเบิกความเท็จอันเป็นคนละฐานความผิดกัน ซึ่งถ้าข้อเท็จจริง ดังกล่าวเกิดในไทยก็ย่อมไม่ถือว่าเป็นการกระทำซ้ำ ตามมาตรา 39(4) และตาม วิ.แห่ง มาตรา 144 ประกอบ มาตรา 15 ด้วยเช่นกัน³⁰

อนึ่ง สถานการณ์ของหลักกฎหมายไทยนั้นไม่เหมือนกับของอังกฤษ เช่น ในระบบศาลไทยไม่มีระบบลูกขุน ดังนั้นจึงตัดปัญหาการชี้ขาดประเด็นของลูกขุนอย่าง ไม่เหมาะสมออกไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ถือว่าเป็นประเด็นเดียวกัน และตามที่ท่าน Lord Salmon เห็นว่าหลัก Autrefois Convict และ Acquit คุ่มครองจำเลยจากการตกอยู่ในอันตรายสองซ้ำ (Double Jeopardy) ได้เพียงพอ แล้วนั้นจึงเห็นว่าหลักในเรื่อง Autrefois Acquit และ Convict ตามแนว กฎหมายไทยไม่เหมือนกับของอังกฤษโดยของเราใช้มาตรา 39(4) เป็นหลัก ดังนั้น ถ้าจะไม่นำเอาหลัก Issue Estoppel มาใช้ทั้งหมด อาจทำให้จำเลยไม่ได้รับ ความคุ้มครองตามหลัก Double Jeopardy และจำเลยอาจต้องถูกกระทำซ้ำได้³¹

³⁰ ตูฎีกาที่ 1453/2525 2525ฎ.1001 เทียบเคียง ซึ่งมีข้อเท็จจริงใน คดีเป็นเรื่องเบิกความเท็จเช่นเดียวกับคดี Humphrys ศาลฎีกาได้วางแนวว่าการ พิพากษาคดีอาญาหาได้มีบทบัญญัติของกฎหมาย ให้ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ให้คำพิพากษาส่วนอาญาในคดีอื่น แม้โจทก์จำเลยจะเป็นคู่ความเดียวกันพยานชุด เดียวกัน

³¹ Jaran Pukditanakul, "Selected Cases,"